

A MAGYAR NÉPEGÉSZSÉGÜGY PROBLÉMÁJA

Irta: UJVARI LASZLÓ

Vagy másfélévtizeddel ezelőtt egy emigráns magyar ujságíró tárcát írt az egyik bécsi ujságban Nürnbergről. Olyasvalamit követelt, hogy le kell rombolni ezt az ódon várost, el kell tüntetni a földszinéről és ha ott, azon a helyen még továbbra is lakni akarnak, hát egy új várost kell építeni a régi helyére. A kulturnobok felszisszentek. Micsoda barbár vandalizmus ez! Lerombolni egy régi várost, eltüntetni a mult csodálatos hagyatékát és kisöpörni a huszadik századból a középkort, amely szerencsére épen itt maradt. A tuberkulózisról senki se beszélt, amely vigan tenyészik a huszadik századbeli középkorban, a tifusz melegágyaira se gondolt senki az egy magyar ujságírón kívül; nyegle, cínikus pesti ötletnek tartották az egész dolgot és az ötletet is, meg az ujságírót is szépen elfeledték.

Azóta elmúlt vagy tizenöt esztendő és most Pesten, ahol a rombolás szimpla destrukciónak számított e hosszú idő alatt, a legkomolyabb helyen, mint jelszó röppent fel az emigráns magyar ujságíró bizarr ötlete. Lerombolni! De nem Nürnbergről van szó ezuttal — ez a németek dolga — hanem a magyar városokról, a magyar falvakról és a magyar házakról. Most zajlott le az *országos népegészségügyi kiállítás* a Turul Szövetség, a magyar főiskolások rendezésében és a tudományos rész eredményeinek végső bátor következtetése az volt, hogy Magyarországon 739.702 házat kell lerombolni. Közel nyolcszázezer házat lerombolni és újjáépíteni, hogy egészséges legyen az ország, ahol levegőhöz, napfényhez hozzájuthat a nép minden fia.

Hogy mit jelent ez a szám? A fél országot jelenti. Mert a magyarországi házakban az egészségügyi szempontból különösen kifogásolható lakások száma a városokban 131.681, az összes városi lakóházak 41%-a, falun pedig 608.026, ami viszont 52%-nak felel meg.

Újjá kell tehát építeni a félországot. Nemcsak bátor, de öntudatra valló szókimondás ez. Meglepő nyíltság annyi sok takargatás után. És bár a kiállítás nagy szegénységet és sok szociális visszamaradottságot tárt fel, a dolgoknak éppen ez a feltárása a kulturáltságnak olyan megnyilatkozása, amely csak rokonszenvet ébreszthet mindenütt, ahol a civilizációt és a kulturát nem suba alatt rejtegetik. Egy társadalom legképzettebb és legintelligensebb társadalmi rétege tett itt önvallomást és ahogy ezt tette, azzal csak megbecsülésre és elismerésre tarthat számot. Szébb, izlésebb és kulturáltabb formában propagandát kifejteni egy nagy ügy érdekében aligha lehet. De most nem a propaganda és a plakátművészet tökéletességéről kívánunk beszélni, mert nem csupán a kifejezési forma, de a tények meggyőző ereje volt az, amely a nemzetközi figyelmet a kiállítás felé terelte. Lerombolni és újjáépíteni egy félországot! — ez a követelés már önmagában is vonzó propagandát jelent.

A tudományos kiállítás tulajdonképpen ennek a követelésnek az igazolása volt. A kiállítás négy osztályának harminchárom terme mu-

tatta be a magyar nép egészségügyének nagy problémáit, ebben a csoportosításban: 1. Pusztuló magyarság; 2. Népbetegségek, 3. Egészségvédelem; 4. Egészségesebb jövő.

Mi a kiállítás konkluziójával kezdtük beszámolóinkat és nem ok nélkül. A nyolcszázezer lerombolásra megérett ház egészségügyi nyomora határolja körül a félország életmegnyilvánulásait, a tuberkulózisnak, tifusznak, szifilisznek itt vannak a melegágyai és e levegőtlen, csatornázatlan, vagy rosszul csatornázott, salétromos és baktériumokkal teli-tett ódúkon keresztül irányítjuk figyelmünket arra a szociális pusztulásra, amely a kinyitott ajtókon át felénk tárul. Kövessük hát a magyar főiskolai fiatalságot ama felismerésük útján, amelyre elvezettek bennünket.¹

Az élő és a pusztuló nép. A mai Magyarországon 8.688.319 lélek lakik. Nemzetiség szerinti megoszlásban a lakosok 92%-a magyar. A népesség nemi megoszlása: 1000 férfi 1044 nő. Szerte a nagyvilágban 3.802.000 magyar él.

Születés, halálozás. A népmozgalom legtragikusabb ténye, hogy a születések száma 50 év alatt a felére csökkent. Míg 1880-ban 380.000 volt a mai Magyarországnak megfelelő területen a születések száma, addig 1934-ben már csak 199.000. A magyarság születési szaporulatának rezervoárja a kigazda és napszámos rétegek. Ezek születési szaporulata kétszeresen túlhaladja a szellemi foglalkozásúakat.

A népszaporodási mérleg másik oldalát a halálozási számok illusztrálják. Magyarországon az 1934. évi adatok szerint 129.049 volt a halottak száma; minden 4 perc egy halálozást jelent. A halálokok igazolják azt a felfogást, hogy a néppusztító betegségek között még mindig domináló erővel szerepelnek a tuberkulózis és a szivbajok. Szociális szempontból kihangsúlyozandó az a másik tény is, hogy a szociálisan legsanyarúbb helyzetben lévő napszámosok halálozási száma a legmagasabb az egyéb foglalkozásuakhoz viszonyítva. Egy foglalkozási kategóriában tehát a legnagyobb a születési és halálozási számarány.

Népszaporodás. A születési és halálozási adatoknak különbözősége mutatja a nemzet biológiai adatai közül a népszaporodás mérlegét. A csökkenő születési számokkal szemben az orvostudomány eredményének köszönhető halálozási szám csökkenése tartja többé-kevésbé még egyensúlyban a népesség szaporodását. Azonban még így is 50 év leforgása alatt majdnem felére csökkent a magyarság népszaporulata.

Egyke. Nagy elterjedtsége miatt a magyar népmozgalom egyik legelszomorítóbb jelenségének tekintik. Magyarország 3410 községéből 509 már áttért az egyke rendszerére. Ennek okát az általános felfogás ebben látja: rossz birtokmegoszlás, rossz kereseti viszonyok, egyéni önzés, kényelem, nemibetegségek, erkölcsi züllés, vagyonszeretet, stb.

A névtelen csecsemő. A csecsemő halandóság irtózatossági számai kerültek a gyűjtőnév alá. 1934-ben 28.721 csecsemő halt meg Magyarországon, míg 1920—1934. években 591.444 csecsemő halt el első életének elérése előtt, többnyire a vérhas, a tüdővész, babona, kuruzslás, bélhurut, idegrendszerbetegedés, táplálkozási zavarok, fejlődési hiányok, fertőző betegségek, vagy rossz táplálkozás miatt. A nemzetközi viszonylatba állított adatok csak még inkább kiemelik Magyarország elrettentő halálozási számait. Az adatokból kicsendül a végső következtetés: „Magyarország a csecsemőhalálozás országa.“ Meg kell döbbsen-

*V. ö. a Turul Szövetség kiadásában megjelent Program-mal.

ama tény előtt, hogy minden hatodik csecsemő meghal az első születésnapja előtt!

A tuberkulózis. „A magyarság egyik legnemzetibb népbetegségének a tuberkulózist tüntetik fel. 1934. évben 13.451 halott jelezte a tuberkulózis pusztításait. Naponta 39 tuberkulotikus halottat kísérnek ki a temetőbe. Orvosok és statisztikusok adatai szerint Magyarországon 350.000 a tuberkulotikus betegek száma. E rideg szám adatok mögül azonban bizonyos optimizmus is kisugároz. Mert láthatjuk a tuberkulózis csökkenő mortalitási számait is. A végső összefoglalás mégis leverő, mert az utolsó tíz évben kétszázezren pusztultak el tüdővészben.

Fertőzőbetegségek. Kiderül, hogy a fertőző betegségek közül a „legmagyarabb fertőző betegség“ a tifusz. Ez a betegség „a magyar falu betegsége“. Ezt a megállapítást azzal a táblázattal igazolják, amely szerint Hollandiában 100.000 ember közül csak 5, Dániában 6, Angliában 3, Magyarországon pedig 114 ember esik ennek a betegségnek áldozatul. „A tifusz megbetegedés számainak ez az elrettentő magassága a magyar falu elmaradott viszonyait, szegénységét, kulturális hátramaradottságát igazolja.“ (Rossz, egészségtelen táplálkozás, rossz vízellátás, csatornázatlan házak és uccák, stb.)

Alkohol, nemibetegségek. Az alkoholfogyasztás nemzetközileg legjellemzőbb adatain, az alkohol balesetek, alkohol nemibetegségek, alkohol bűncselekmények oki kapcsolatain keresztül jutunk el a nemibetegségek igazi pusztításaihoz. Doros, Melly becslései alapján demonstrálják a nemibetegségek szörnyű számait. Lueszben szenved Magyarországon 300.000, kankóban 600.000, lágyfekélyben 5000 ember. A nemibetegségek okozta népesedéspolitikai veszteség évente ugyanez adatok alapján az elmaradt születések, a szifilis okozta közvetett halálozások, a születés kiesés miatt 28.000.

A rák. E betegség abszolút halálozási számai mellett bizonyítását kapjuk az orvosok előtt ismert és a nagyközönség előtt ismeretlen ama ténynek, hogy a rák halálozási emelkedése csupán látszólagos. Ez az emelkedés kapcsolatban van a társadalom elöregedésével, az orvosi diagnosztika pontosabb voltával.

A szivbaj, reuma kérdését tárgyalva kimutatták, hogy az elmúlt 30 év alatt a szivbetegségekben elhaltak száma háromszorosra emelkedett. Ezt az emelkedést főként a társadalom elöregedése, a nikotin alkohol-visszaélés, a kicsapongó városi élet és a luesz idézik elő. E ponton főleg a probléma nemzetgazdasági fontosságát hangsúlyozták a társadalombiztosító intézetek statisztikai adatai alapján. Ezek az adatok bizonyítják, hogy a reuma okozta munkaképtelenségi napok száma megközelíti a tuberkulózis okozta munkaképtelenségi napok számát.

Megelőzni és ellene küzdeni. A tudományos kiállítás azonban nem merült ki a tragikus valóság ismertetésében. Kitudat keres és mutat is. Bemutatta a felsorolt népbetegségek elleni küzdelemnek különböző rendszereit és felsorolta az általa helyesnek tartott szociálpolitika módjait.

A főmotivum a csecsemővédelem és a falu egészsége. Az általános egészségvédelmi munkának, a falu egészségéért megindított országos küzdelemnek adatait tárták fel, ugyanakkor azonban felhívták a figyelmet arra is, hogy a falvakban 3.868.010 ember él egészségügyi gondozás nélkül.

A csecsemőhalandóság elleni küzdelem. A városokban, a nagyközségekből és a falvakban folyó csecsemőhalálozás elleni küzdelmet 283

anya- és csecsemővédő intézet folytatja a városokban és nagyközségekben 1149 orvossal és védőnővel. Falun azonban még csak 78 az általános egészségvédelmi körzetek száma, 223 orvos és védőnő személyzettel. E kérdés számadatai ahhoz a felismeréshez vezetnek, hogy az anya- és csecsemővédelem állami feladat.

Az eredményes iskolaegészségügyi módszert az iskolaorvosi munka megszervezésében látják. Aláhúzzák azt a gondolatot, hogy az országban még 1.577.000 tanulót kell az iskolaorvosi rendszer előnyeiben részesíteni.

A fertőzőbetegségek elleni küzdelem. Látjuk az országos rendszerben a tisztiorvosi eljárások, fertőző kórházak, a kötelező himlőoltás, diftéria védőoltás, tifusz védőoltás, fertőtlenítés, laboratóriumi vizsgálatok, egészségügyi mérnöki munka végső országos számait. Itt ismételtten visszatér az a követelés, hogy a magyar falu tifuszkezelését meg kell oldani.

A tuberkulózis elleni küzdelem. A tüdőbeteggondozó intézetek 78 tagból álló rendszere 1934-ben 60.381 új beteget vett kezelésbe és összesen 650.243 vizsgálatot teljesített. Külön táblázatok mutatták be az általános falusi egészségvédelemnek tuberkulózissal foglalkozó fejezeteit. Két gondolatban foglalhatók össze a magyarországi tuberkulózis elleni küzdelem követendő céljai: 50.000 fertőző gümőkórost kellene a magyar társadalomnak elkülöníteni, evvel szemben még a meglévő 6000 ágy 2 százaléka is üresen áll, mert nincs, aki az ápolási díjakat fedezze; a másik gondolat az, hogy „a tuberkulózis elleni igazi küzdelemben nem csupán orvosi rendszer kiépítésével kell harcolni, hanem emberibb megélhetést kell adni a magyar nép millióinak.”

A rák elleni küzdelem. Ennek a harcnak állomásai a kutatás, a megelőzés, a műtéti gyógyítás. A megoldást a kutatás, a gyógyítás, a megelőzés központi irányításában látják.

Nemibajok, szívbetegek, reuma elleni küzdelem. Míg Magyarországon 905.000 a nemibetegek száma, addig a nemibetegek gondozóinak száma 20. E tény odavetése jellemzi a nemibetegségek elleni küzdelem jelenlegi helyzetét is. A kérdés megoldásához a nemibetegségek elleni törvényt propagálják. Rámutattak arra is, hogy a háború után már 74 állam hozott a nemibetegségek elleni törvényt, de Magyarországon ez a törvény, bár szakemberek már évtizedek óta követelik, most sincs meg. A reuma elleni küzdelem végső gondolatául a szociálisabb fürdőpolitika, egészségesebb lakás- és a munkaviszonyok megjavításának követelése áll előtérben. A szívbetegek elleni küzdelem jelenlegi rendszerét az iskola-egészségügy, ipar-egészségügy fejlesztésében és a nagyvárosi élet ártalmait elleni küzdelemben jelölték meg.

Az eugenika. Az eugenika tudományos alapelveit is demonstrálták és ismertették az idevágó magyar törekvéseket is, propagálva az egészséges magyar családok szaporításának, az öröklötten betegeknek a népszaporításból való kikapcsolásának gondolatát. E kérdést alátámasztották azzal a statisztikai kimutatással, hogy „hülye, társadalomellenes gyermekek gondozására háromszor annyit költ Magyarország, mint tudományos célok támogatására.”

Az orvostudománynak a társadalom életére kifejtett hatásai közül kiemelkedően jelentkeznek az életkor meghosszabbítása körül elért eredmények. Statisztikai adatok tesznek itt döntő tanubizonyosságot az orvostudomány mellett. Az utolsó harminc év kimutatásai demonstrálják az emberi életkor fokozódó hosszabbodását. 1900-ból származó adatok szerint az 1900-ban megszületett csecsemők átlagban 40 év és 6 hónapi

élettartamra számíthattak, a jelenben már 63 évre és 9 hónapra, tehát már 30 év alatt az élettartam meghosszabbodás 20 évet jelent minden egyes ember számára. Népmozgalmi szempontból az orvostudomány ez eredményének jelentőségét egymagában igazolja az orvosstatisztikusok ama másik adata, hogy ilyképpen Magyarországon évente 226.000 fő az emberszaporulat.

A tudományos kiállítás összefoglalta a magyar közegészségügynek a közelmúltban elért legkifejezőbb eredményeit is. Kimutatta a magyar közegészségügy munkájának az általános halálózásra, csecsemőhalálózásra, tuberkulózis halálózásra, fertőzőbetegség halálózásra kifejtett különböző hatásait. Ugyanakkor azonban rámutatott arra is, hogy bár az elért eredmények le nem kicsinyelhetők, mégis „sok állomást kell befutnia a magyar közegészségügynek, míg eléri azokat az eredményeket, amelyeket külföldön már ezideig felmutattak.“

Külön foglalkoztak az egyetemi ifjuság egészségügyével. Országos statisztikai adatok hiányában azonban csupán általános tényeket sorakoztattak fel. Felhívták a figyelmet az egyetemi ifjuság egészségtelen lakás- és táplálkozási viszonyaira, az egyetemi ifjuságot sújtó sok egészségügyi ártalomra, amellyel szemben még ezideig nem áll rendelkezésre minden oldalon kiépített egészségvédelmi rendszer. Hangsúlyozták azt a gondolatot, hogy „a magyar egészségvédelem rendszeréből egész korosztályok estek ki.“ Amíg a felnőttek és gyermekek egészségvédelme már előrehaladt, addig az egyetemi ifjuság egészségvédelmének megszervezése elmaradt.

A néptáplálkozás. A magyar néptáplálkozás fiatal tudományának eddig elért eredményeit is összefoglalták. Részletezték a magyar export tömegélelmezési szempontból vett jelentőségét. Bemutatták Waltner professzor és Scheff Dabis László néptáplálkozásifelvételének adatait, melyek igazolták egyrészt azt, hogy „a legmagyarabb területeken a gyermekek táplálkozása különösen kifogásolható, a felnőttek táplálkozása pedig munkaéletteni szempontból egyáltalán meg nem felelő.“ Kimondták a mögöttük rejlő okokat is. „A magyar nép bár vitamin erdőben él, ezzel szemben elmaradt kulturális viszonyai miatt ezeket a vitaminokat nem használja fel.“ Szegeden és környékén például a gyermekeknek csak a 2%-a kapja meg a szükséges táplálék mennyiségét. Rámutattak arra is, hogy nem elég megtanítani a magyar falusi asszonyt főzni, hanem korszerű aktiv beavatkozásra van szükség, hogy a magyar paraszt megkapja tényleg azt a kellő táplálék mennyiségét, amit a szervezet megkíván.

A munka egészség. Mert megfelelő táplálkozás nélkül nincs meg a szükséges energiakifejtés. A munka egészségtan legfőbb szempontja az, hogy szem előtt tartsa a munkában levő szervezet táplálékszükségletét. Élettani szempontból a paraszt erőlkifejtése tekinthető a maximális teljesítménynek. Egy aratómunkás a munkája során 14 nap alatt testsúlyából 7 és fél kilógrammot veszít, mert a tápláléka, amely majd csak fele a szükségletnek, 4—5000 kalóriának felel meg naponta, míg az élettani vizsgálatok alapján kiszámított napi táplálék szükséglete 6200—6400 kalória lenne. Az iparegészségügyi adatok a végső gondolatban így futnak össze: míg Magyarországon az ipari üzemek száma 110.123, a bennük foglalkoztatott munkások száma pedig 578.152, addig az iparfelügyelők által megvizsgált üzemek száma csak 11.481, tehát 98.642 üzem nélkülözi a szakszerű s rendszeres iparegészségügyi tevékenységet. Legelhagyatottabb és legkiépitetlenebb talán mégis a mezőgazdasági munkások egészségügye márcsak azért is, mert a mezőgaz-

dasági munkás betegség esetén teljesen magárahagyatott, míg az ipari munkásnak betegség esetére a társadalombiztosítás egészségvédelmi be rendezései állanak rendelkezésre. Ez a felismerés a tények szembeállítással azt célozza, hogy világossá váljék: a magyarság biológiai erő tartalékait jelentő mezőgazdasági munkás és törpebirtokos nélkülöz mindennemű egészségvédelmet.

A kritikai összefoglalás. A tudományos kiállítás anyaga ezzel le is zárult.

A körkép, amit Magyarország egészségügyi viszonyairól kaptunk, csaknem teljes. A kivezető út első feltétele, elta karítása annak a közel nyolcszáz ezer háznak, amely az egészségtelen s éget árasztja magából. Ez számszerű adat. A többi azonban csak jel sző jelöli, ismerős szavak, amelyekkel már találkoztunk a kormányzati programpontokban. Földbirtokrendezés, öntözés, földbirtokreform, telepítés, irányított termelés, irányított élelmezés, stb. És a népi boldogu lás első feltételeként az egyke elleni harc és a követelés: „legalább négy gyereket egy magyar családba!” A jövő egészségvédelmeként pedig a tömegsport megfelelő orvosi tanácsadókkal. Mert a tömegsport küzdelem a tuberkulózis, az alkohol, a nemibetegségek ellen.

A kép, amit itt felvázoltunk, mondhatnók, hív szellemben való tu dósítás a tudományos kiállítás anyagáról. Most, hogy így részleteiben is ismerjük a kiállítás célját és szándékát, tulajdonképpen arra volna szükség, hogy megkeressük a teljesnek tetsző anyagban is a hiányokat.

A kiállítás az a propagandisztikus formát követi, amely orosz forrásokból táplálkozik s amely német közvetítéssel vált elfogadottá Eu rópában. Tendencia a kiállítás módszerében. Annál feltűnőbb, hogy az összehasonlító táblázatokból hiányzanak mindenütt a Szovjetunió adatai. Ez a körülmény főleg ott válik érthetlenné, ahol a kiállítás sulypont ja van: a népszaporodás, gyermekhalandóság, egyke elleni küzdelem kérdésénél. Mert tudvalevő, hogy a Szovjetunióban mily meglepő ará nyokban nő a népszaporulat a régebbi állapotokhoz viszonyítva és meny nyire sikerült leszorítani a gyermekhalandóság számadatait és meny nyire fejlődik az anya- és csecsemővédelem. E kérdések számadatai mö gött szociális tényezők szerepelnek természetesen, amelyekből csak hal vány vonásokkal jelzett valamit is a bemutatott statisztika. Jelzi, hogy az egyikét a rossz birtokmegosztás, a rossz kereseti viszonyok idézik elő, hogy a gyermekhalandóság döbbenetes számadatait a rossz táplálkozás következményei növelik s hogy a szociálisan legsanyarúbb helyzetben levő napszámosok halálozási számai a legmagasabbak, sőt, hogy a tuberku lózis ellen egyedül úgy lehet harcolni, ha emberibb megélhetést adunk a nép millióinak, mégis amit e kérdéssel kapcsolatosan látunk, csupán tüneti jelek és nem látjuk mögöttük az előidéző okokat. A rossz lakás viszonyok és a rossz, kevéskalóriájú táplálkozás ugyancsak nem végső okok, mert hiszen ezek már a teljes elszegényedés (pauperizálódás) közbeeső eredményei a betegség és a halálozás előtt.

A munkanélküliség, a rosszul fizettség, a túldolgoztatás számszerű adataiból semmit sem kaptunk, sem abból, hogy a lakásviszonyok mi képpen oszlanak meg éppen az általános nyomor és szegénység miatt. Hiszen a leghigiénikusabban épített lakásból is nyomortanya válik, a tuberkulózis és a nemibetegségek itt is fészket vernek, ha nyolc-tíz embert zsufol össze a keresetnélküliség egy szobában. A munkanélküli embertelenül kevés táplálkozására történt utalás, de hogy hány munka nélküli sorvad a pusztulás felé, arról nem esett szó. Felvillan valahoi ez az egy szó, hogy Bedó, de hogy mit jelent, hogy a könnyörtelen, idegrom-

boló emberhajszát jelenti, azt nem tudjuk meg. A tájékozatlan szemlélő talán csak a futószalagra gondol, nem a stopperórás mérnökökre és gépellenes értelmet nyer a dolog, holott a gép csak azért ilyen, mert a tőkéé és a tőke érdekei oly sürgetőek. A szakmai megbetegedések statisztikáiból sem láttunk semmit, pedig a kiállításon helyet kapott egészségügyi muzeum megrázó plasztikában mutatott be néhányat. Az egészségtelen munkahely, a védőberendezések hiányossága pedig ezrével szedi áldozatát. Láttuk, hogy az aratómunkás a szükséges táplálkozási kalóriának csak a feléhez jut, hogy a napszámosok halandósága a legnagyobb, de hogy a zsellér egész évi keresete nem több százötven pengőnél és hogy a napszám ötven fillér körül mozog, arról nincs tájékoztatás. A vitaminok ésszerű felhasználásáról korai beszélni addig, amíg egyszerű feketekenyre sem telik.

Tulságosan merev értelmezéssel használják a szociális boldogulás tényezőjeként a népszaporodás fokozását. A kérdés egyrészt fajvédelmi és nem társadalomvédelmi tendenciát nyer azáltal, hogy az Ormánságra történik hivatkozás, amelyet bizonyos irányzat az ott divó egyke miatt a magyarság temetőjének tekint, másrészt elhibázott szociológiai értékelést mutat, mert a fokozott népszaporulat egyedül és önmagában nem tehet naggyá egy népet sem. Példa rá Kína, amely a maga szaporaszázmillióis tömegeivel is széthulló nemzetté vált éppen a társadalom szervezetlensége miatt. Tehát nem a fajvédelem, hanem a társadalomvédelem mértéke emelhet fel egy népet. Az egyke-rendszer megszűnethetőségét a földreform, telepítés, stb. valóráváltásával látják, végső fokon *biopolitikában*, csak hogy nem találjuk jelét annak, hogy a földreform és telepítés miképpen emeli fel az élet színvonalat a mezőgazdaság válságának ellenére. Egy tudományos kiállítás a politika jelzavait csak úgy teheti a magáévá, ha be is tudja bizonyítani, hogy melyek azok az eredmények, amelyeket várhat tőlük. Egyébként ezen a ponton derül ki, hogy a kiállítás célját a rendezőség — minden tiszteltreméltó igyekezete mellett is — félreértette, mert nacionalizmusa és népszaporító törekvése mellett is nemzetvédelem helyett csak faluvédelmet propagál. A súlypont ráhelyeződik a parasztrétegekre, mint a népszaporulat rezervoárjára és a telepítés, földreform, stb. csupán a földműveltség szociális helyzetének megjavítását célozza. A városi polgárság és munkásság helyzetét megoldottnak látja a társadalombiztosítással és azzal, ha lerombolják egykor a bércaszárnyakat. Tulságosan rövidlátó az, aki ennyire különválasztja a városi munkásságot a falusi rétegektől éppen belpolitikai szempontból, mert az ipari munkásság duzzasztó szelepe a falu, amely minden földreform ellenére is a mechanizálódás és az industrializálódás fejlődésével egyre árasztja a város felé a munkából kiesett tömegeit. A paraszt — mondjuk a nemzet fenntartó rétege — végső fokon ott őrlődik fel az ipartelepek és a városi szegénység taposó malmában. A szociális megoldás tehát csak olyan lehet, amely a termelésnek ama berendezésén változtat, amely előidézője a társadalmi elszegényedésnek.

Elismerjük: a magyar főiskolai fiatalságnak láttuk néhány bátor megállapítását, amely nem félt kimondani a valóságot, úgy véljük azonban az önbeismerés túlzásai azok, amelyek ilyen megállapításra ragadtatják magukat, hogy a „magyarság legnemzetibb népbetegsége a tuberkulózis“, hogy Magyarország „a csecsemőhalálozás országa“, hogy „a magyarság legszomorítóbb népegészségpolitikai jelensége az egyke“, hogy „a tifusz a legmagyarabb fertőzőbetegség“ és „a magyar falu betegsége.“ A tuberkulózist, a tifuszt, a csecsemőhalálozást mégse lehet

magyar nemzeti sajátosságnak tekinteni csak azért, mert az összevető táblázat csak a legjobb egészségügyi állapottal rendelkező államokat tünteti fel és főleg, amikor letagadhatatlan eredményei is vannak Magyarországon a népbetegségek ellen megindított küzdelemnek. Eltűzött az a kritikai megállapítás is a táplálkozásról, hogy a vitaminnélküli táplálkozás oka az elmaradt kulturális viszonyokban rejlik. A rossz egészségügyi viszonyokat mindenütt megtaláljuk, ahol rosszak a szociális viszonyok és dominál a társadalom elszegényedése.

S Z E R E L E M

Irta: VERES PÉTER (Balmazújváros)

Szerző kiadás alatt levő önéletrajzának egyik önálló fejezete.

Teltek az idők. Ha sok baj között is, de viszonylag nyugodtan életem. Anyagi helyzetünk sem volt éppen rossz, mert ha az én keresetem el is olvadt, de a mostoha kupeckedése most már a nagy állatkonjunktúrában eredményesebb volt. Most már nem kellett jól vásárolni, csak vásárolni, biztos volt a nyereség. Megvolt a házunk és egy pár tehén, azonkívül pénz is mindig került. A falu ugyan tele volt jajjal, sebesültekkel, fekete himlő és tifuszcikória pusztított hónapokon át, de miért ne valljam be őszintén, hogy mindez nem tulságosan foglalt le. A való világ mellett volt egy álmvilágom, eddig is abban éltem. Most meg, hogy a szerelem is megkapott még kevesebb jutott az érdeklődésből a külső valóságra. Mint süldőlegény az igazi nagy legények mellett nem igen mertem a lányokhoz szólni. Mindig attól félttem, hogy kinevetnek. A kisebbekhez meg azért nem szóltam, mert hát mint csirkékkel nincs velük mit foglalkozni. Valójában ez azért volt, mert hogy a vasutra kerültem, elmaradtam a lányokkal való közös munkától s így idegen voltam az én korosztályombeliéhez. Mert ezek már a nagyobb legények után vágyakoztak. Ők lenéztek minket, mi meg a nálunknál fiatalabb, lényegileg éppen hozzáértő lányokat. De hogy a nagy legények elmentek, a háborúba, mi is megbátorodtunk. Már hozzájuk mertünk nyulni és meg is mertük őket egyedül szólítani. Bálók a háború miatt nem voltak, korcsmába nem jártam, viszont nálunk a lányok se jártak, munkába se jártunk együtt, így csak a piacon, a „korzón“ és a libamezőn, a lapdázóban érintkezhettem velük. Magamtól még így is nehezen ment volna a dolog. Más fiúknak könnyebben ment ez, különösen, ha lánytestvérük volt, így többet érintkezett velük s a nővére révén ismeretségeket is könnyebben szerzett. Engem azonban megromlott a sok haszontalan rózsaszínű ponyva. A szerelmet nagy és tiszta dolognak éreztem, romantikus fogalmaim voltak róla s a házasságot tisztán akartam elérni. Ezért a „rossz“ lányokra rá se néztem, a jók viszont messzire voltak tőlem. Már a bajuszom nemcsak pelyhedzett — 18 éves voltam — hanem kikötöttem Vilmos császár és a bakakáplár módján, de még szeretőm nem volt. Voltam ugyan már szerelmes 14 éves koromban, annyira, hogy szinte beteg voltam tőle, de arról nem tudott senki, legkevésbé az a lány, akinek szóltam. Távoli rokonom volt, én nálam idősebb, jó állású, fekete szemű, barnalány, akinek azonban egy igazi őrmester szeretője volt, akivel szemben én nem jöhettem számításba. Igaz, ábrándoztam róla, hogy ha az őrmester meghalna (még akkor nem volt háború), vagy esetleg meggyilkolnám